

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*

Ν. Ι. ΠΟΛΥΖΟΥ

1. Σύγχρονοι σταθμοί τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως

Τὸ ἀντικείμενον τῆς διαλέξεως ὅπως ἀνηγγέλθη «ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων», ἐπιβάλλει κατὰ πρῶτον τὴν διευκρίνησιν τοῦ ὅρου τεχνικὴ ἐξέλιξις, τὸν χρονικὸν καὶ ἐννοιολογικὸν προσδιορισμὸν αὐτοῦ.

Ὡς γνωστόν, ἡ τεχνικὴ εἶναι συνδεδεμένη μὲ ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Τεχνικὴν πρόοδον σημαίνει καὶ τὸ πρῶτον ἐργαλεῖον ποῦ ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος. Τεχνικὴν πρόοδον ἐπετέλεσεν ἐπίσης ὁ ἄνθρωπος ὅταν τὸ πρῶτον ἐδάμασεν δυνάμεις τῆς φύσεως, ὅπως τὸ νερὸ καὶ τὸν ἀνεμὸν διὰ παραγωγικὰς τοῦ ἀνάγκας.

Δὲν πρόκειται ὅμως νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐδῶ τὴν ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν τῆς τεχνικῆς. Περιοριζόμεθα ἀπλῶς εἰς τὴν σχετικῶς πρόσφατον ἀλλὰ χωρὶς προηγούμενον τεχνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐξέλιξιν τῶν τελευταίων ἑκατὸν πενήκοντα ἐτῶν.

Ἐννοιολογικῶς, ἡ ἔκφρασις τεχνικὴ ἐξέλιξις περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου χρησιμοποιουμένων μέσων καὶ μεθόδων αἱ ὅποια στηρίζονται ἐπὶ τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων τῶν φυσικῶν κυρίως ἐπιστημῶν καὶ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς μηχανικῆς διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀποτελεσμάτων τὰ ὅποια κρίνει ὠφέλιμα καὶ διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀναγκαίου πρὸς παραγωγὴν τῶν χρόνου.

Ἐπὶ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν λεγομένων «βιομηχανικῶν ἐπαναστάσεων».

Ἡ πρώτη «βιομηχανικὴ ἐπανάστασις» μὲ ἐπίκεντρον τὴν ἀτμομηχανὴν ἀρχίζει, ὡς γνωστόν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατακτᾷ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Βορειοαμερικανικὴν δημοκρατίαν. Ἡ δευτέρα ἐμφανίζεται περὶ τὰ 1880, φέρει τὰ χαρακτηριστικὰ ἐνός συνόλου τεχνικῶν μέσων καὶ μεθόδων μὲ ἐπίκεντρον τοὺς κινητήρας ἐσωτερικῆς καύσεως, τὰς μηχανὰς-ἐργαλεῖα καὶ προσανατολίζεται πρὸς τὸν αὐτοματισμὸν διὰ μέσου τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Τέλος, τρίτη «βιομηχανικὴ ἐπανάστασις» εἶναι ἡ ἀναγγελομένη σήμερον μὲ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν μέσῳ ἀγωνιωδῶν ἀπειλῶν καὶ μεγαλειωδῶν ὑποσχέσεων.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν σύντομον αὐτὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐκφράσεως τε-

* Διάλεξις γενομένη τὴν 11ην Ἀπριλίου 1956 εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ἐμπορικῆ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑταιρίας Διεθνῶν Μελετῶν Ἀθηνῶν καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Σπ. Καλογεροπούλου.

χνική εξέλιξις, καλούμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰ ἀκόλουθα ἐρωτήματα :

Ποῖα εἶναι τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἐκ τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως συνεπειῶν ἐν σχέσει μὲ τὰς διεθνεῖς σχέσεις καὶ ποῖα πρακτικὰ συμπεράσματα συνάγονται ἐκ τῆς ἐξελίξεως ταύτης ;

Πρὶν ἀπαντήσωμεν εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά, ὀφείλομεν μίαν ἀκόμη διευκρίνησιν : τὴν ἐπίδρασιν τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, κρίνομεν ὡς σημαντικὸν ὄχι ὅμως καὶ ὡς μοναδικὸν παράγοντα.

2. Ἐπίδρασις τῆς τεχνικῆς ἐπὶ τῆς δημογραφικῆς διαρθρώσεως τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν

Ὡς πρώτην χαρακτηριστικὴν ἐπίδρασιν τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως ἀμέσως συνδεομένην μὲ τὰς διεθνεῖς σχέσεις ἀναφέρομεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰς ἐπελθούσας πληθυσμιακὰς ἀλλοιώσεις κατὰ τὰ τελευταῖα ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη Διὰ τοὺς κοινωνιολόγους ἢ ἀνάπτυξις τῆς τεχνικῆς καὶ ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι δύο φαινόμενα μὲ παράλληλον ἐξέλιξιν. Βασικαὶ ὅμως δημογραφικαὶ ἐκδηλώσεις, ὅπως εἶναι αἱ γεννήσεις καὶ οἱ θάνατοι, αἱ πληθυσμιακαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ μετακινήσεις, ὑφίστανται ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τεχνικῆς.

Ὅταν ἀφορᾷ τὴν γεννητικότητα, ἡ τεχνικὴ ἀπὸ ὀρισμένας ἀπόψεις ἐπιδρᾷ εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῆς αὔξεσεως τῶν γεννήσεων, διὰ τῆς προόδου πρὸ παντὸς τῶν ἰατρικῶν μέσων. Ἀπὸ ἄλλας ὅμως ἀπόψεις, ὅπως εἶναι ἡ ἀλλοίωσις τῆς ἱεραρχίας τῶν κοινωνικῶν ἀξιών, καὶ ἡ διάδοσις τῶν μεθόδων περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων, ἀσκεῖ δεσπόζουσαν θέσιν ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς ὑπογεννητικότητος. Πράγματι, ὁ περιορισμὸς τῶν γεννήσεων, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰς διεθνεῖς ἐρεῦνας, εἶναι σήμερον καρπὸς τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἀνωτέρου οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου. Τὸ ἔνστικτον τῆς ἀναπαραγωγῆς ὑποχωρεῖ ὑπὸ τὸ βάρος ποικίλων παραγόντων τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ψυχολογίας, ὑπὸ τὸ βάρος τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν αἰτίων, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν τὴν ζωὴν τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν. Ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει διὰ τῆς ἐπιδράσεώς της ἐπὶ τῆς ἀνόδου τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, ἡ τεχνικὴ συμβάλλει εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῆς στηριζομένης εἰς τὸ ἔνστικτον ἀναπαραγωγῆς διὰ τῆς ἠθελγημένης καὶ ἐνσυνειδήτου τοιαύτης.

Περὶσσότερον σαφῆς καὶ ἄμεσος εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῆς τεχνικῆς ἐπὶ τῆς θνησιμότητος. Παντοῦ ὅπου ἡ ἐξέλιξις της ἐμφανίζεται σημαντικῆ, διαπιστοῦται ταυτοχρόνως καὶ ἐλάττωσις τῆς θνησιμότητος. Ἡ μείωσις τῶν θανάτων προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τεχνικῆς ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν μέσων καὶ μεθόδων καὶ ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς. Διὰ τῶν μέσων αὐτῶν κατεπολεμήθη πρὸ παντὸς τὸ γνωστὸν εἰς τὴν ἱστορίαν φαινόμενον τῶν ὀμαδικῶν θανάτων συνεπειᾶ τῶν ἐπιδημιῶν, αἱ ὅποια ἀπεδεκάζον ἄλλοτε κατὰ περιόδους τὸν πληθυσμὸν τῶν ἡπείρων.

Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι προκαλεῖ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ἡ τεχνικὴ συμβάλλει καὶ κατὰ δύο ἄλλους τρόπους εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν θανά-

των: πρώτον διότι επιτρέπει την χρηματοδότησιν των Ιατρικῶν ἐρευνῶν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν καὶ δεύτερον διότι βελτιώνει τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον, ἐνισχύει κατὰ συνέπειαν τὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῶν ἀσθενειῶν καὶ ἐλαττώνει τὴν νοσηρότητα.

Τελικὴ συνέπεια τῆς ἐπιδράσεως τῆς τεχνικῆς εἰς τὸν δημογραφικὸν τομέα εἶναι ἡ παράτασις τῆς ζωῆς. Εἰς τὰς τεχνικῶς προηγμένας χώρας ἡ μέση διάρκεια τῆς ζωῆς κυμαίνεται περὶ τὰ 70 ἔτη, ἐνῶ εἰς τὰς ἀπολύτως καθυστερημένας τεχνικῶς μόλις πλησιάζει τὰ 35 ἔτη. Τὰ πεπειραμένα ἄτομα ὠρίμου ἡλικίας εἶναι εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ὅπανια καὶ ἡ παραγωγικότης κατὰ συνέπειαν χαμηλὴ.

Τὸ ἄμεσον διὰ τὰς διεθνεῖς σχέσεις ἀποτέλεσμα ἕως τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπῆρξεν ἡ ταχέια καὶ ἄνιστος αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς πρὸς ὄφελος κυρίως τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν. Τὸ σύνολον τοῦ παγκοσμίου πληθυσμοῦ ἐτριπλασιάσθη κατὰ τὰ ἑκατὸν πενήκοντα τελευταῖα ἔτη, ἦτοι ἀπὸ 900 περίπου ἑκατομμύρια τοῦ 1800 ἀνέρχεται σήμερον εἰς 2650 ἑκατομμύρια. Ἀσυγκρίτως ὅμως ταχύτερα ὑπῆρξεν ἡ αὔξησις εἰς τὰς βιομηχανικὰς κυρίως περιοχὰς τῆς λευκῆς φυλῆς τῆς ὁποίας ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει σήμερον τὰ 750 περίπου ἑκατομμύρια ἀντὶ τῶν 155 ποῦ ἦτο τὸ 1770. Περισσότερον ἀκόμη καταφανῆς ἐμφανίζεται ἡ ἐπίδρασις τῆς τεχνικῆς ἐὰν παραβληθῇ ἡ δημογραφικὴ πυκνότης μεταξὺ βιομηχανικῶν καὶ γεωργικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ πυκνότης τῶν χωρῶν τῆς πρώτης κατηγορίας κυμαίνεται ἀπὸ 150-300 κατοίκους κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, ἐνῶ ἡ πυκνότης τῶν χωρῶν τῆς δευτέρας κατηγορίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, περιστρέφεται περὶ τοὺς 60 κατοίκους κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον.

3. Τεχνικὴ ἐξέλιξις καὶ μετακίνησις ἐργαζομένων

Ἡ συνέπεια τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως ἄνιστος ἀνάπτυξις τοῦ πληθυσμοῦ ἐνετάθη ἔτι περισσότερο λόγῳ τῆς μετακινήσεως μεγάλων κατ' ἔτος μαζῶν ἐκ τῶν γεωργικῶν πρὸς τὰς βιομηχανικὰς χώρας, διὰ τὴν κάλυψιν τῶν κενῶν τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται εἰς τὰ πρωτογενῆ ἐπαγγέλματα καὶ κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὰ μεταλλεῖα, ἐπαγγέλματα ἐγκαταλειπόμενα ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων τῶν χωρῶν αὐτῶν. Αἱ συνεχῶς αὐξανόμενα εὐκαιρίαι ἀπασχολήσεως εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας, τὰ ὑψηλὰ ἡμερομίσθια, αἱ ἱκανοποιητικαὶ συνθήκαι κατοικίας, πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ διαβιώσεως ἐν γένει ἀσκοῦν τεραστίαν ἔλξιν ἐπὶ τῶν ὑποαπασχολουμένων καὶ ὑποσιτιζομένων λαῶν τῶν γεωργικῶν χωρῶν. Πολλάκις ἡ ἔλξις αὕτη ἐνισχύεται ἐπίσημως καὶ δι' εἰδικῶν μέτρων προσελκύσεως προσώπων ἐξαιρετικῆς ἱκανότητος καὶ μορφώσεως, ὅπως προβλέπουν τὰ νέα περὶ μεταναστεύσεως νομοσχέδια τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Ἡ ἔλκυστικὴ δύναμις τῶν τεχνικῶς προηγμένων χωρῶν εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ κινδυνεύουν ἀπὸ ἄμεσον μεταναστευτικὸν κατακλυσμὸν ἐὰν ἐπέτρεπον ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς ἀναζητοῦντας εἰς τὴν διεθνή ἀγορὰν ἐργασίαν. Εὐτυχῶς ὅμως ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως, τῆς ἀπόψεως τῆς

έθνικῆς ἐπιβίωσης τῶν γεωργικῶν χωρῶν, τοιοῦτος κίνδυνος δὲν εἶναι ἄμεσος. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀφομοίωσης τῶν μεταναστῶν εἰς τὰς χώρας εἰσδοχῆς, πρὸς ἀποφυγὴν δημιουργίας ἐστῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων, αἱ ἀντιδράσεις τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων λόγῳ τοῦ κινδύνου μείωσης τῶν ἡμερομισθίων ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν μεταναστῶν προσφερομένων νὰ ἐργασθοῦν μὲ χαμηλότερα ἡμερομίσθια, τὸ ὑψηλὸν κόστος μεταφορᾶς καὶ ἐγκαταστάσεως τῶν μεταναστῶν, αἱ φυλετικαὶ προλήψεις, εἶναι οἱ κυριώτεροι παράγοντες οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν φραγμὸν κατὰ τῆς ἐλευθέρας ὁμαδικῆς μετακινήσεως τῶν ἐργαζομένων, ἀπὸ μιᾶς χώρας εἰς ἄλλην.

Κατὰ τῆς ὁμαδικῆς μεταναστεύσεως πρὸς τὰς ὑπερποντίους χώρας ἤρχισαν πρὸ πολλοῦ ἄλλωστε νὰ ἀντιδροῦν ἔν τι μέρῳ καὶ αὐταὶ αἱ προμηθεύουσαι μετανάστας χώραι λόγῳ τῆς αὐστηρᾶς ἐπὶ βιολογικῶν κριτηρίων ἐπιλογῆς ὑπὸ τῶν χωρῶν εἰσδοχῆς τῶν ὑγιεστέρων καὶ παραγωγικωτέρων νέων ἡλικίας 20—35 ἐτῶν, ἡ ὁμαδικὴ ἀποχώρησις τῶν ὁποίων τείνει ἐνίοτε νὰ θέσῃ ἐν κινδύνῳ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπανεπτυγμένων χωρῶν.

4. Ἐπίδρασις τῆς τεχνικῆς ἐπὶ τῶν ὑπανεπτυγμένων χωρῶν

Ἄλλὰ, θὰ διερωτῶνται ἴσως μερικοί, ποία εἶναι ἡ ἄμεσος συσχέτισις τῶν δημογραφικῶν αὐτῶν παραγόντων πρὸς τὰς διεθνεῖς σχέσεις; Διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν θεμελίωσις τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ ἀποικιακοῦ συστήματος ἐστηρίχθη ταυτοχρόνως τόσο εἰς τὴν τεχνικὴν ἀνάπτυξιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν τεραστίαν αὔξησιν τῶν δημογραφικῶν δυνάμεων.

Ἡ Εὐρῶπη καὶ κυρίως ἡ δυτικὴ Εὐρῶπη ἐπὶ ἐνάμιον περίου αἰῶνα ἔγινε ἡ πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἤντησαν ἀνθρωπίνους δυνάμεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὄλαι αἱ κατοικήσιμοι περιοχαὶ τῆς οἰκουμένης. Ἡ ἐκ τῆς πηγῆς ὄμως αὐτῆς ἀντλησις σήμερον πλησιάζει πρὸς τὸ τέλος τῆς.

Κατὰ τὰ τελευταῖα μεταπολεμικὰ ἔτη, ἐμφανίζεται μία νέα μετακίνησις τοῦ δημογραφικοῦ ἄξονος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐξελιξέως. Τὴν φορὰν ὄμως αὐτὴν μὲ ἀντίθετον κατεύθυνσιν, ἦτοι πρὸς ὄφελος τῶν δημογραφικῶν δυνάμεων τῶν ὑπανεπτυγμένων χωρῶν καὶ εἰς βάρος τῶν ὑπερτερούντων μέχρι σήμερον πληθυσμιακῶς βιομηχανικῶν χωρῶν. Ποῦ ὀφείλεται ἡ στροφὴ αὕτη; Αἱ περισσότεραι χώραι τῆς ἀφρικανικῆς καὶ τῆς ἀσιατικῆς ἡπείρου, ὅπως καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, παρουσίαζον μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος σχετικὴν δημογραφικὴν ἰσορροπίαν λόγῳ τῶν πολλῶν γεννήσεων ἀλλὰ καὶ τῶν πολλῶν θανάτων. Γεννήσεις καὶ θάνατοι περιεστρέφοντο περὶ τὸ ποσοστὸν τῶν 40 ἐπὶ 1000 κατοίκων. Ἐκτοτε ὄμως αἱ χώραι αὗται ἐπωφελοῦνται ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἱατρικῶν μέσων καὶ μεθόδων, τῶν ἀντιβιοτικῶν κυρίως καὶ τοῦ D.D.T., ἐκ τῶν τεχνικῶς προηγμένων χωρῶν καὶ ἐπιτυγχάνουν ταχεῖαν ἐλάττωσιν τῶν θανάτων καθ' ὃν χρόνον αἱ γεννήσεις, λόγῳ τῆς βραδείας οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς τῶν ἀναπτύξεως, παραμένουν εἰς

ὕψηλὰ ἐπίπεδα, εἰς τὰ φυσιολογικά ὄρια τῆς ἀναπαραγωγῆς χωρὶς τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἰδέας τῆς προνοητικότητος. Τὸ ποσοστὸν τῆς θνησιμότητος κατῆλθεν συνεπιεία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἀπὸ 40 εἰς 20 ἐπὶ 1000 κατοίκων, ἐνῶ ἡ γεννητικότης παραμένει εἰς τὸ ποσοστὸν 40‰.

Ἡ ἐκ τῆς εὐθηνῆς ἱατρικῆς διεισδύσεως ταχεῖα αὔξησης τοῦ πληθυσμοῦ τῶν τεχνικῶς ὑπανεπτυγμένων χωρῶν ἀποτελεῖ σήμερον τὸ σημεῖον ἀφειρησίας τῶν γνωστῶν βασικῶν διεθνῶν προβλημάτων ὅπως εἶναι: ἡ ἀφύπνις τῶν ἐγχρῶμων φυλῶν, ἡ χειραφέτησις καὶ ἀνεξαρτησία τῶν ἀποικιακῶν λαῶν καὶ ἡ ἀπαιτουμένη τεχνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν των. Οἱ ἴδιοι δηλαδὴ παράγοντες ποῦ εἶχον συμβάλλει εἰς τὴν ὑποταγὴν τῶν ἀποικιακῶν χωρῶν, δίδουν σήμερον τὰ μέσα χειραφετήσεώς των. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ πληθυσμιακοῦ παράγοντος ὁ ἀγὼν διὰ τὴν πολιτικὴν, οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν γίνεται περισσότερον ἀπὸ τότε ὀξύς καὶ ἄμεσος. Μερικοὶ ἀναθεματίζουν τὴν πρόοδον διότι ἔγινε κτῆμα τῶν πολλῶν ἀντὶ νὰ διατηρηθῇ διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις καὶ φυλάς. Μάταιοι ἀναθεματισμοί!

Εἶναι ἀληθές ὅτι μερικαὶ ἐκ τῶν ὑπανεπτυγμένων χωρῶν, καὶ κυρίως αἱ Ἰνδία καὶ ἡ Ἰαπωνία, ἐπιχειροῦν ἤδη νὰ ἐφαρμόσουν πραγματάματα εὐνοοῦντα τὸν περιορισμὸν τῶν γεννήσεων. Τὰ προγράμματα ὅμως αὐτὰ πρὸς τὸ παρὸν ἐμφανίζονται βραδείας ἀποδόσεως καὶ προσκρούουσι κυρίως εἰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις καὶ διαφόρους πολιτικοὺς παράγοντας. Εἶναι ἄλλωστε γνωστὸν ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα ὁ περιορισμὸς τῶν γεννήσεων πραγματοποιεῖται αὐτομάτως μετὰ τὴν ἄνοδον τῆς βιοτικῆς στάθμης, ἡ ὑπέμετρος δὲ διάδοσις τοῦ ἐλέγχου τῶν γεννήσεων ἐνέχει τὸν κίνδυνον νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀντίθετα τῶν ἐπιδιωκομένων ἀποτελέσματα, ἐὰν συνοδεύεται ἀπὸ ταχεῖαν δημογραφικὴν κατάρρευσιν, ἡ ὅποια εἶναι ἴσως δυνατὸν νὰ ἀνακοπῇ διὰ σοβαρῶν οἰκογενειακῶν ἐπιδομάτων, τὸ βάρος ὅμως αὐτῶν μόνον μίαν οἰκονομικῶς προηγμένην χώραν δύναται νὰ βαστάξῃ.

Εἶναι γνωστὴ ἡ συγκεκαλυμμένη ἢ ἀπροκάλυπτη ὑπερηφάνεια ἀτόμων καὶ κυβερνήσεων διὰ τὸν ὄγκον τῆς πληθυσμιακῆς δυνάμεως τῆς χώρας των, διὰ τὴν «ζωτικότητα, ὅπως λέγεται, τῆς φυλῆς», ὥστε νὰ μὴ στέργουν εἰς λήψιν μέτρων διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ μετὰ ἐλαφρὰν καρδίαν. Κοινωνιολογικαὶ θεωρίαι, στηριζόμεναι ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ αὔξησης μιᾶς κοινωνίας εἶναι ἡ βᾶσις τῆς ὑπὸ πᾶσαν μορφήν προόδου αὐτῆς, εὐρίσκουν πάντοτε καὶ παντοῦ θερμούς ὑποστηρικτάς.

Κατὰ τὸν Βέλγον κοινωνιολόγον Eugène Durpeel, ἡ αὔξησης τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀτόμων ἔχει ὡς ἄμεσον συνέπειαν τὴν διατάραξιν καὶ οὐχὶ σπανίως τὴν ἐξαθλίωσιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ πρώτη ὅμως αὕτη δυσάρεστη συνέπεια προκαλεῖ ἀκολούθως μεγαλύτεραν ἔντασιν τῆς δραστηριότητος. Αἱ ἀνάγκαι αὐξανόμεναι ἀναλόγως τῆς αὔξεσεως τοῦ πληθυσμοῦ, προκαλοῦν —κατὰ τὸν Durpeel πάντοτε— ἔντονον ἀνταγωνισμὸν μεταξύ τῶν νεοεισερχομένων εἰς τὴν ζωὴν ὑπεραριθμῶν ἀτόμων. Ἐνῶ εἰς μίαν στάσιμον κοινωνίαν οἱ νεοαφικνούμενοι, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν

είναι πολυαριθμότεροι τῶν ὑπαρχουσῶν θέσεων καὶ εἶναι βέβαιοι ὅτι θὰ τὰς καταλάβουν, δὲν καταβάλλουν ἀνωτέρας προσπάθειας καὶ μόλις καταρθῶνουν νὰ πλησιάσουν τὸ ἐπίπεδον τῶν προκατόχων τῶν.

Εἰς μίαν αὐξανομένην ἀριθμητικῶς κοινωνίαν ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως καθιστᾷ τοὺς ὑπεραριθμοὺς περισσότερον δραστηριοὺς. Ἐξ αὐτῶν προβάλλουν οἱ ἀπαιτοῦντες τὴν ἀντικατάστασιν τῶν παλαιῶν μεθόδων ὑπὸ νέων. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἢ ἀντίστασις ἐκείνων ποὺ ἀντιδροῦν κατὰ τῶν ἀποφασιστικῶν μέσων καὶ μεθόδων, κάμπτεται. «Ἡ αὐξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτόμων γίνεται κίνητρον τῆς προόδου», τῆς προόδου ἐκλαμβανομένης, ἀπὸ τὸν Durgeel, ἐν τῇ ἐννοίᾳ «τῆς συσσωρευσεως καὶ καλυτέρας διευθετήσεως τῶν μέσων παραμερισμοῦ τῶν ἐμποδίων τὰ ὅποια ὀρθοῦνται ἐνώπιον τῶν φυσικῶν τάσεων καὶ φιλοδοξίων τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων».

Παρόμοιαι θεωρίαι ὅσον καὶ ἂν ὑπόκεινται εἰς βάσιμον κριτικὴν διὰ τὸν ὑπερβολικὸν ἐκθειασμὸν τῆς ἰσχύος τοῦ δημογραφικοῦ παράγοντος, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον χαρακτηριστικαὶ τῆς ἀναμφισβητήτου δυναμικότητος τοῦ διὰ τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ὑφ' οἷανδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἐκδηλώνεται ἡ ἰσχύς αὕτη, εἴτε δι' εἰρηλικῶν εἴτε διὰ βιαίων μέσων.

4. Συμβολὴ τῆς τεχνικῆς ἐπὶ τῆς εὐημερίας

Μία ἄλλη χαρακτηριστικὴ φάσις τῆς ἐπιδράσεως τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως, στενώτατα ἐπίσης συνδεομένη μὲ τὰς διεθνεῖς σχέσεις, εἶναι ἡ τεραστία αὐξησις τῆς ἀποδόσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, τῆς παραγωγικότητος, ὅπως διατυποῦται μονολεκτικῶς εἰς τὴν διεθνή ὁρολογίαν. Εἶναι ἡ ἀποτελεσματικωτέρα χρησιμοποίησις ὅλων τῶν διαθέσιμων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν διὰ τὴν παραγωγὴν. Ἡ προκληθεῖσα ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ τεραστία αὐξησις τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐπὶ τῆς εὐημερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἄνευ προηγουμένου. Ἡ ἐκ τοῦ σύνεργους παραβολῆς τῶν μέσων ἐργασίας καὶ διαβιώσεως ἐνὸς ἐργαζομένου εἰς τεχνικῶς προηγμένην χώραν πρὸς ἐργαζόμενον εἰς καθυστερημένην τοιαύτην δίδει τὴν ἐντύπωσιν πῶς πρόκειται περὶ δύο ὄντων διαβιούντων εἰς διαφόρους πλανήτας.

Πρόκειται περὶ γενικοῦ φαινομένου δι' ὅλας τὰς ἀκολουθοῦσας τὴν τεχνικὴν ἐξέλιξιν χώρας, ἀδιακρίτως πολιτικοῦ χρώματος, καὶ τελεῖ εἰς ἀπόλυτον ἀντίθεσιν καταστρεπτικῶν τινῶν προφητειῶν τοῦ 19ου αἰῶνος περὶ προϊούσης ἐξαθλιώσεως τῶν μαζῶν. Ἡ βελτίωσις αὕτη δὲν ἐμφανίζεται μόνον μὲ τὴν αὐξησιν τῶν πραγματικῶν μισθῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ριζικὴν ἐξύψωσιν ὅλων τῶν παραγόντων οἱ ὅποιοι περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἔκφρασιν βιοτικῶν ἐπίπεδον, ἦτοι: τῶν ὑγειονομικῶν συνθηκῶν, τῶν συνθηκῶν διατροφῆς, ἀγωγῆς, συμπεριλαμβανομένης τῆς στοιχειώδους καὶ τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, τῶν συνθηκῶν ἐργασίας, τῆς καταστάσεως ἀπασχολήσεως, τῆς καταναλώσεως, τῶν μεταφορικῶν μέσων, τῆς στεγάσεως, τῆς ἐνδύσεως, τῆς ψυχαγωγικῆς ἀναπλάσεως τοῦ ἐργαζομέ-

νου, τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, τῶν βασικῶν τέλος ἐλευθεριῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄλλά, θά ἀντίπουν μερικοί, ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι αὐξῆσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου σημαίνει αὐξῆσιν τῶν εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως ὅσον τὸ δυνατόν δι' ὅλους τοὺς δυναμένους καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ ἐργασθοῦν, ἐνῶ ἡ μηχανὴ ἀντικαθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον, δημιουργεῖ τὴν λεγομένην τεχνολογικὴν ἀνεργίαν καὶ προκαλεῖ τὰς βιαίας ἀντιδράσεις τῶν ἐργαζομένων οἱ ὁποῖοι στεροῦνται πολὺ συχνὰ ἐξ αἰτίας τῆς τοῦ μοναδικοῦ μέσου ὑπάρξεώς των : τῆς ἐργασίας... Εἶναι ἀκριβές, ἡ ἱστορία τῶν ἐκατὸν πενήκοντα τελευταίων ἐτῶν τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως δὲν στερεῖται τραγικῶν φάσεων καὶ ἐξευτελιστικῶν, διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν, περιπτώσεων τοῦ φαινομένου τῆς τεχνολογικῆς ἀνεργίας. Αὐτὸ δὲν σημαίνει πῶς τὸ πρόβλημα παρέμεινεν ἄλυτον. Παντοῦ ὅπου τὸ ζήτημα τῆς ἀπασχολήσεως ἐγινέν ἀντικείμενον συνεχοῦς καὶ συστηματικῆς φροντίδος, καὶ ἡ ἐλάττωσις τοῦ χρόνου ἐργασίας ἀκολουθεῖ τὸν βαθμὸν τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως, παντοῦ ὅπου αἱ στατιστικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἔρευναι καὶ αἱ ὑπηρεσίαι ἀπασχολήσεως ἔτυχον συνδυασμένης ὀργανώσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνουν τὸν προσανατολισμὸν τῶν ἐργαζομένων καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀναπροσαρμογὴν των εἰς νέας εὐκαιρίας ἐργασίας, ἐκεῖ τέλος ὅπου τὸ σύστημα τῶν βάσει γενικοῦ προγράμματος παραγωγικῶν ἐπενδύσεων ἔχει γίνεи κοινὴ συνείδησις καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἐπενδύσεων αἱ ὁποῖαι στρέφονται πρὸς ἀπορρόφησιν τῆς ἐκάστοτε προβλεπομένης τεχνολογικῆς ἀνεργίας, τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἔχει ἀμβλυνθεῖ καὶ προσλάβει τὸν χαρακτῆρα τῆς προσωρινότητος.

Πλεῖστα ἄλλωστε εἶναι αἱ περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἡ τεχνικὴ πρόοδος αὐξάνει ἀπ' εὐθείας τοὺς φυσικοὺς πόρους καὶ πολλαπλασιάζει τὰς εὐκαιρίας ἀπασχολήσεως. Ἀναφέρω ἐνδεικτικῶς τὰς νέας μεθόδους καὶ μέσα ἐντατικωτέρας ἀξιοποιήσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ἀνακάλυψιν μεθόδων ἐκμεταλλεύσεως πτωχῶν μεταλλείων. Ὅπωςδήποτε ἡ τεχνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ πρόοδος ὑπὸ τὰς ἀναφερθείσας προϋποθέσεις ὄχι μόνον δὲν προκαλεῖ ἀνεργίαν ἀλλ' ἀντιθέτως πολλαπλασιάζει τὰς εὐκαιρίας ἀπασχολήσεως. Οὕτω ἐξηγεῖται πῶς αἱ προηγμένα τεχνικῶς χώραι ἐξασφαλίζουν σήμερον τὸ μέγιστον ἀγαθὸν διὰ τὴν εὐήμεριαν μιᾶς κοινωνίας : τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν.

Ἐν τούτοις, τὸ εὐρὸ κοινὸν τῶν καθυστερημένων γεωργικῶν χωρῶν ἀκοῦον νὰ γίνεται λόγος περὶ ἀνεργίας εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας, ἐπ αἶρεται διότι τοιοῦτον πρόβλημα δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν τόπον του. Πράγματι εἰς τὰς καθυστερημένας γεωργικὰς χώρας δὲν γίνεται περὶ αὐτοῦ λόγος διότι ἡ ἀνεργία καὶ ἡ ὑποαπασχόλησις εἶναι φαινόμενον μόνιμον καὶ γενικόν. Ἄν τοῦτο δὲν γίνεται εὐρύτερον ἀντιληπτὸν ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας καταγράφεται τόσον ἡ ὀλικὴ ὅσον καὶ ἡ μερικὴ ἀνεργία, ἐνῶ εἰς τὰς γεωργικὰς τοιαύτη καταγραφή δὲν γίνεται καὶ ὅταν τύποις ἐπιχειρεῖται οὐδένα πείθει. Εἰς αὐτὰς οἱ ἀνεργοὶ ἔχουν διάφορον καὶ ποικίλην ὀνομασίαν. Καλοῦνται ἀργόσχολοι, θε-

σιθής, έπαίται, άκτήμονες άγρόται, άπασχολούμενοι εις παρασιτικάς έργασίας, άποροι.

Ή ασφαλώς ή βελτίωσις τών συνθηκών διαβιώσεως εις μίαν σύγχρονον κοινωνίαν δέν είναι μόνον προΐον τεχνικών γνώσεων αλλά και καλύτερας κατανομής του έθνικού εισοδήματος. Ήλλά και ό παράγων αυτός έπηρεάζεται ούσιωδώς άπό την τεχνικήν πρόοδον. Ήπειρωσ δικαιότερα έμφανίζεται ή κατανομή του εισοδήματος εις τεχνικώς προηγμένας χώρας παρά εις τās τεχνικώς καθυστερημένας. «Ή πλοΐτος, κατά μίαν έπιτυχή έκφρασιν, δέν είναι συνέπεια τής ισότητος: άντιθέτως ή ισότης φαίνεται νά είναι συνέπεια του πλούτου. Ήπωσοδήποτε, τά ιστορικά γεγονότα τείνουν νά άποδειξουν ότι όσον ό συλλογικός πλοΐτος είναι μικρός, τόσο ή οικονομική άνισότης είναι μεγάλη»*.

6. Τεχνική εξέλιξις έν Έλλάδι

Εις την Έλλάδα, ή έπίδρασις τής τεχνικής και έπιστημονικής προόδου ξωσ τόν πρώτον παγκόσμιον πόλεμον έμφανίζεται ως «προΐον εισαγωγής» και κυρίως εις τόν τομέα τών μεταφορών θαλάσσης και ξηράς και μόνον άπό τριακονταετίας γίνεται λόγος περι έλληνικής βιομηχανίας. Ήν τούτοις, αί μέχρι σήμερα συνέπειαί τής είναι ιδιαιτέρου ένδιαφέροντος. Ή ελληνικός πληθυσμός έπολλαπλασιάσθη. Ή πυκνότης άπό 16 άνήλθεν εις 60 κατοίκους κατά τετραγωνικόν χιλιόμετρον έντός τών τελευταίων έκατόν τριάκοντα πέντε έτών. Ή θνησιμότης έμειώθη εις τό τρίτον και ή γεννητικότητα εις τό ήμισυ περίπου. Ήμφότεροι οι βασικοί αυτοί δημογραφικοί παράγοντες έμφανίζονται σήμερα εις τά αυτά περίπου επίπεδα τών ευρωπαϊκών χωρών, έξαιρουμένων τών βαλκανικών και κυρίως τής Γιουγκοσλαβίας, τής όποίας ή γεννητικότης άνέρχεται εις 28‰ άντι τών 18‰ τής ελληνικής.

Παρά την τεραστίαν αύξησιν του ελληνικού πληθυσμού κατά τόν τελευταίον αιώνα δέν ήμποδίσθη και ή άκόμη μεγαλύτερα βελτίωσις τής βιοτικής στάθμης κατά τό αυτό χρονικόν διάστημα. Ή παραγωγή τών άγαθών ηύξήθη με ρυθμόν ταχύτερον τής αύξήσεως του πληθυσμού. Το «πτωχόν ελληνικόν έδαφος» αύξάνει κατά τά τελευταία έτη σημαντικώς την άπόδοσιν του υπό την έπίδρασιν τών τεχνικών μέσων και τών έπιστημονικών μεθόδων καλλιέργειας, μολοντί σημαντικόν άκόμη μέρος υπόκειται εις κακήν καλλιέργειαν λόγω έλλείψεως στοιχειωδών γνώσεων κυρίως κηπουρικής και δενδροκομικής εις μεγάλα στρώματα του άγροτικού πληθυσμού. Το πλούσιον εις πρώτας βιομηχανικές ύλας ύπέδαφος και αί πτώσεις ύδάτων άρχίζουν νά έκμεταλλεύονται και νά δίνουν νέας ευκαιρίας άπασχολήσεως.

Ήν τούτοις, τό κατά κεφαλήν εισόδημα είναι ως γνωστόν ένα άπό τά χαμηλότερα τής Ευρώπης. Το βιοτικόν επίπεδον μεγάλων μαζών

* Jean Fourastié: La civilisation de 1960, Presses Universitaires de France. Paris 1950, pp. 76-77.

ὅπως τῶν κατοίκων τῶν συνοικισμῶν τῆς πρωτεύουσας καὶ ἄλλων μεγάλων πόλεων καὶ σημαντικοῦ μέρους τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἀφαντάστως χαμηλὸν καὶ ἀπαράδεκτον διὰ τὸν γόνιμον πατριωτισμόν, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐθνικῆς συνοχῆς καὶ τῆς γενικῆς εὐημερίας. Ἐκ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς πλησιάζομεν πρὸς τοὺς καθυστερημένους λαοὺς. Ὁ ρυθμὸς τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς προόδου εἶναι βραδύς καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ ἀσκεῖ ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς χαμηλῆς παραγωγικότητος τῆς χώρας, ἐπὶ τῆς μικρᾶς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας τοῦ Ἑλλήνου.

7. Κύρια συνέπειαι τῆς τεχνικῆς ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων

Ἄλλὰ ποία εἶναι ἡ ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων ἐπίδρασις τοῦ χαρακτηριστικοῦ αὐτοῦ τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως; Κατὰ τί ἐνδιαφέρει τὰς μεταξὺ κρατῶν σχέσεις τὸ γεγονός ὅτι χάρις εἰς τὴν τεχνικὴν πρόοδον μίᾳ χώρᾳ προχωρεῖ οἰκονομικῶς καὶ κοινωνικῶς μὲ βήματα γίγαντος ἐνῶ μίᾳ ἄλλῃ καρκινοβατεῖ;

Οἱ σκεπτόμενοι τὴν οἰκονομικὴν ἄποψιν θὰ ἔλεγαν τὸ ὀλιγώτερον ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν σοβαραὶ συναλλαγαὶ μὲ χώρας τεχνικῶς καθυστερημένας. Ἡ σκέψις αὐτὴ ἀμφισβητεῖται λόγῳ τῆς τακτικῆς ὀρισμένων κύκλων τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν αἱ ὁποῖαι ἐπιθυμοῦν κυρίως νὰ προμηθεύωνται εἰς εὐτελεῖς τιμὰς τὰς πρώτας ὕλας τῶν ὑπανεπτυγμένων χωρῶν παρὰ τὰ ἴδουσι αὐτὰς ἐκβιομηχανιζομένας, καὶ ἱκανὰς κατὰ συνέπειαν νὰ τὰς ἀξιοποιῶσι αἱ ἴδιαι, πρὸς ὄφελος τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς τῶν ἀναπτύξεως.

Οἱ ἀναλογιζόμενοι ὅμως τὴν κοινωνικὴν πλευρὰν τοῦ ζητήματος ὑποστηρίζουν ὅτι ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας διεθνοῦς ἐπικοινωνίας, καὶ μετοβιβάσεως τῆς σκέψεως, δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ εἰρηνικὴ συμβίωσις μεταξὺ εὐημερούντων καὶ ἀνθρώπων διαβιούντων ὑπὸ πρωτογόνους συνθήκας. Ὅχι μόνον ἡ προοδευτικὴ ἄνοδος ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κτηθεῖσα ἤδη εὐημερία τῶν προηγμένων χωρῶν διακυβεύεται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀπὸ τὴν ἄνισον δημογραφικὴν, οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐξέλιξιν τῶν λαῶν ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς ἀνεπαρκοῦς ἀναπτύξεως τῆς τεχνικῆς.

Συμπέρασμα : ἡ ἀνάγκη τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως τῶν ὑπανεπτυγμένων χωρῶν εἶναι ζήτημα ὄχι μόνον φλέγον ἀλλὰ καὶ ἐπειγούσης φύσεως διὰ τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Εἶναι ὅμως συνδεδεμένον μὲ πληθὺν πολυπλόκων προβλημάτων αἱ δυσχέρειαι τῶν ὁποίων πολλαπλασιάζονται μὲ ρυθμὸν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐπιδιωκομένην ταχύτητα τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως. Θὰ ἀναφέρωμεν μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα αὐτά.

Χάρις εἰς τὴν κτηθεῖσαν ὑπὸ τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν πείραν ἡ ἐκδηλουμένη μεταπολεμικῶς εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τάσις πρὸς διεθνή ἀλληλεγγύην, ἢ κοινωφελῆς ἐνίοτε τοποθέτησις διεθνῶν κεφαλαίων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν βασικῶν τεχνικῶν ἔργων εἰς τὰς ὑπανεπτυγμένας χώρας, ἢ ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἀναπτυσσομένη τεχνικὴ βοήθεια, εἴτε κατ' εὐθεῖαν μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν εἴτε διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, ἀποτελοῦν ἤδη σαφῆ καὶ ἐνθαρρυντικὴν ἐκδήλωσιν

του ενδιαφέροντος δια τὴν προώθησιν τῶν διεθνῶν σχέσεων εἰς τὸν τομέα τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως. Διὰ νὰ καταστή ὅμως ἀποτελεσματικὴ ἡ διεθνὴς ἀλληλεγγύη, ἀπαιτεῖται συστηματικώτερα ἀνταλλαγὴ τεχνικῶν γνώσεων καὶ πολὺ ἀνωτέρα ἐπένδυσις κεφαλαίων. Καὶ μόνον διὰ νὰ ἀυξηθῆ 2 % κατ' ἔτος τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα κατὰ κάτοικον εἰς τὰς ὑπανεπτυγμένας χώρας, θὰ ἀπαιτηθοῦν, κατὰ τοὺς ἐμπειρογνώμονας τοῦ Ο.Η.Ε., δέκα δισεκατομμύρια δολλάρια κατ' ἔτος*.

Ἄλλὰ καὶ ἂν διετίθετο τὸ ἀπαιτούμενον κεφάλαιον θὰ παρέμενεν ἐν πολλοῖς ἀνίσχυρος καὶ ἄνευ οὐσιαστικοῦ ἀποτελέσματος ἡ ἐκδήλωσις αὕτη τοῦ διεθνοῦς ενδιαφέροντος ἐὰν δὲν ἀνταπεκρίνεται καὶ εἰς τὸ ἀνάλογον καὶ ἔτι ἐντονώτερον ἐνδιαφέρον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκάστης ὑπανεπτυγμένης χώρας, ἐὰν τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ δὲν ἐνεφανίζετο εἰς ὄλους τοὺς κλάδους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐξ ἴσου ζωηρόν, ἐὰν τέλος ἡ δυνατότης ἀναπτύξεως τῆς τεχνικῆς δὲν ἐγένετο βαθεῖα πίστις τῶν μεγάλων μαζῶν καὶ δὲν ἐδημιούργει τὴν κατάλληλον πρὸς τοῦτο ἀτμόσφαιραν. Ἡ τεραστία δύναμις τοῦ ψυχολογικοῦ τούτου παράγοντος πολὺ εὐλόγως θεωρεῖται ὡς βασικὴ προϋπόθεσις διὰ τὴν τεχνικὴν ἐξέλιξιν, στενῶς συνυφασμένην ἄλλωστε μὲ τὴν ἐθνικὴν συνοχὴν καὶ ὑπόστασιν ἐκάστης χώρας. Οὐδεὶς θὰ ἀγνοῇ ὅτι ἡ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἐθνικὴ συνοχὴ τοῦ ἐκ ποικίλης προελεύσεως πληθυσμοῦ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐξηγεῖται κατὰ μέγιστον μέρος ἀπὸ τὴν συλλογικὴν πίστιν τῶν Ἀμερικανῶν εἰς τὴν τεχνικὴν πρόδοον.

Τὸ ἐνδιαφέρον μερικῶν ἐκ τῶν ὑπανεπτυγμένων χωρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐξεδηλώθη διὰ συντόμων προγραμμάτων παραγωγικῶν ἐπενδύσεων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν βασικῶν τεχνικῶν ἔργων, βιομηχανικῶν καὶ τεχνικοῦ ἐν γένει ἐξοπλισμοῦ. Ἐκ τῆς κτηθείσης ὅμως πείρας ἀποδεικνύεται πῶς θὰ ἦτο μεγάλη πλάνη νὰ νομιζώμεν ὅτι καὶ μόνη ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων αὐτῶν θὰ ἦτο ἀρκετὴ διὰ νὰ δώσῃ συντόμως καὶ ὁμαλῶς τὴν ἀναμενομένην μείωσιν τῆς ἀνεργίας καὶ τὴν βελτίωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Πρὶν ἀκόμη ἐκτελεσθοῦν τὰ ἔργα αὐτὰ ἢ τουλάχιστον ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν ἐκτέλεσίν των, ἐπιβάλλεται ἡ λήψις σειρᾶς μέτρων ἀνταποκρινομένων εἰς τὰς ἀπαιτούμενας βασικὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐν γένει προσαρμογὴν τῶν συγχρόνων ἐπιτευγμάτων τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας.

Τόσον τὸ ἀντικείμενον ὅσον καὶ τὰ χρονικὰ ὄρια τῆς ὁμιλίας αὐτῆς δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ μόνον μία παρέκκλισις διὰ τὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως.

8. Κλασσικὴ καὶ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις

Ὡς γνωστόν, συγχρονισμένη τοποθέτησις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προβλήματος σημαίνει σταθερὰ θεμέλια ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ὄχι μόνον

* Alfred Sauvy : La population, vol. II, Biologie sociale, Presses Universitaires, Paris, 1954, p. 216.

τὸ πνευματικὸν ἀλλὰ ὀλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα μιᾶς πολιτείας. Θέτοντες ὅμως τὸ ζήτημα τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως δὲν σημαίνει ὅτι ζητοῦμεν τὴν ἐκτόπισιν τῆς κλασσικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀντικατάστασίν τῆς μὲ κάποιο τεχνοκρατικὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα. Ὁχι. Παρομοία σκέψις δὲν νομίζω ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῆ εἰς τὴν χώραν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπήγασεν τὸ αἰῶνιον, τὸ παγκοσμίως ἀναγνωριζόμενον φῶς τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, ἀναγκαῖον διὰ πᾶν σχολεῖον ἐπιφορτισμένον καθ' οἷονδῆποτε τρόπον καὶ εἰς οἷονδῆποτε βαθμὸν νὰ διαπλάθῃ ἀνθρώπους. Πρόκειται ἀπλῶς διὰ τὴν παράλληλον καὶ ταυτόχρονον προσαρμογὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς συγχρόνου ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ. Πρόκειται διὰ τὸν συγκερασμὸν καὶ τὴν ἐνσωμάτωσιν εἰς τὴν γενικὴν ἐκπαίδευσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἐπαγγελματικῆς, τεχνικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τὴν πλεόν πρακτικὴν μορφήν αὐτῆς.

Βάσει τῆς διεθνῶς ἀναγνωριζομένης ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τῆς ἐκπαιδεύσεως, συνιστᾶται ὅπως ἡ γενικὴ ἐκπαίδευσις θεμελιωθῆ ἐπὶ εὐρέων καὶ στερεῶν βάσεων εἰς τρόπον ὥστε ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν θεωρητικὴν ἐκπαίδευσιν νὰ συμβαδίζῃ καὶ ἡ πρακτικὴ ἐκπαίδευσις. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐπιβάλλεται ὅπως ἡ πρακτικὴ ἐκπαίδευσις ἐνσωματωθῆ εἰς τὸ σχολικὸν πρόγραμμα καὶ περιλάβῃ ἐργασίας εἰς τοὺς σχολικοὺς κήπους καὶ ἐργαστηριακὰ μαθήματα. Τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀρχῆς αὐτῆς δὲν εἶναι μόνον ἡ μεταβίβασις πρακτικῶν τεχνικῶν γνώσεων ἀμέσους ὠφελείας καὶ ἡ διάδοσις αὐτῶν εἰς εὐρὸν κύκλον, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιδεξιότητος, τῆς παρατηρητικότητος, τῆς σκέψεως καὶ τῆς κριτικῆς ἱκανότητος τοῦ ἀτόμου.

Αἱ ὑπανεπτυγμένοι χώροι ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ γρηγορώτερον τὴν κατὰστασιν τῆς ὑποαπασχολήσεως, τῆς ἀδρανείας καὶ τῆς ἀθλιότητος, δὲν ἀναμένουν τὴν αὐτόματον οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν κατανομήν τῆς ἐργασίας, τὴν ἐξελικτικὴν δημιουργίαν χιλιάδων νέων ἐπαγγελμάτων καὶ ἐιδικοτήτων. Ἔχουν ὑπ' ὄψιν πῶς πρὶν ὁ ἄνθρωπος λάβῃ τὴν ὁδὸν τῆς ἐξειδικεύσεως, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκτήσῃ τὴν κατάρτισιν τοῦ πολυτεχνίτου. Αἱ παιδαγωγικαὶ τεχνικαὶ ἐργασίαι εἰσάγονται σήμερον ὄχι μόνον εἰς τὰς τελευταίας τάξεις τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέσῃν ἐκπαίδευσιν. Ἡ ἐκτέλεσις μικρῶν ἔργων ἐπὶ διαφόρων πρώτων ὑλῶν (μετάλλου, ξύλου, δέρματος κλπ), ὁ χειρισμὸς ἀπλῶν καὶ ποικίλων μηχανῶν—ἐργαλείων, δίδουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτυχθῆ ἡ διάθεσις διὰ μεθοδικήν, ἐπιμελημένην καὶ ἀκριβῆ δραστηριότητα. Παρέχουν τὸ μέσον νὰ κατανοηθῶν ἐμπράκτως αἱ δυνατότητες τῆς βιομηχανίας, ὁ μόχθος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων, αἱ τεχνικαὶ κατακτήσεις μιᾶς προηγμένης κοινωνίας. Δίδουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτυχθῆ ἡ πίστις εἰς τὰς δυνατότητας ἀναπτύξεως τοῦ ἔθνους εἰς ὅλας τὰς προοδευτικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος.

Μία άλλη βασική προϋπόθεσις προσαρμογῆς τῆς ἐκπαιδεύσεως πρὸς τὰς τεχνικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἀνάγκας τῆς συγχρόνου πολιτείας εἶναι ἡ κοινωνικὴ ἀγωγή, ἡ ἐν τῷ σχολείῳ ἔμπρακτος ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ἀλληλεγγύης.

Τὰ 45 λεπτά πού διέθετα ἐξηγτλήθησαν, ὄχι ὅμως καὶ τὰ προβλήματα τῆς τεχνικῆς. Ἐπέμεινα ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς προόδου διὰ τὰς καθυστερημένας χώρας ὡς μέσου ἐξαφανίσεως τῆς ἀθλιότητος καὶ ἐξυψώσεως τῆς εὐημερίας δι' ὅλους. Ἐλπίζομεν ἡ ἀνάγκη αὕτη νὰ γίνεται καθημερινῶς εὐρύτερον κατανοητὴ καὶ εἰς τὴν χώραν μας ὅπου μέγα μέρος τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν πόλεων ὑποσιτίζεται καὶ δεινοπαθεῖ διότι στερεῖται πρακτικῶν γνώσεων.

Εἶναι προφανὲς πὼς τὸ πρόβλημα τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐξελίξεως δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ δίλημμα : ἐπενδύσεις—πληθωρισμός. Συνδέεται μὲ ἓνα σύνολον παραγόντων, τεχνικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ ὡς τοιοῦτον σύνολον θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπισθῇ. Ἡ ραγδαία ὅμως ἐξέλιξις ἐπιβάλλει ταχεῖαν προσαρμογὴν εἰς πάντα λαὸν καὶ πρὸ παντὸς τὸν ἑλληνικὸν πού ἐπιθυμεῖ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν.

ΒΙΒΛΙΑ ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΑ

Δ. ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

Γενικὴ Θεωρία Λογιστικῆς

ΣΤ. ΑΛΜΠΑΝΕΖΟΥ

Ἀνάλυσις Ἴσολογισμῶν

Β. ΘΩΜΑΔΑΚΗ

Βασικαὶ ὀψεις τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας